

ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Галина Сухорукова

Київ

Питання про розвиток творчого потенціалу дітей, не дивлячись на широке коло сучасних інноваційних та альтернативних програм в цьому плані, залишається актуальним і концептуальним в наш час.

Зокрема, в більшості концептуальних підходів творчість ототожнюється з продуктивністю і оцінюється на основі продукту, в якості якого виступає вирішення завдання. Отже, одні вчені вважають, що творчість, в цілому або переважно, зорієнтована на когнітивний розвиток.

З іншого боку існують теоретичні концепції, де визнається провідна роль особистісних факторів в структурі творчої обдарованості, і твердження, що домінантою розвитку творчого потенціалу дитини є, перш за все, розвиток її душі, почуттів, переживань. Творчість дитини – це процес емоційного відображення її уявлень про світ і про себе. Вона має принципові відмінності від творчості дорослих людей. Для дорослого метою творчості є реальний результат (книги, картина, машина тощо). Для дитини це лише побічний продукт основного результату – створення власної особистості, пристосування себе до власного оточення.

Важливою особливістю дитячої творчості є її тотальність. Вона властива всім без виключення дітям до підліткового віку. Дитяча індивідуальність особливо яскраво проявляється в творчості. Діти можуть відрізнитися можливостями, якими їх наділила природа в окремих видах творчої діяльності, але сама творчість є невід'ємним атрибутом становлення їх особистості.

Дитяча образотворча діяльність сприяє формуванню важливих складових досвіду дитини, заснованого на її враженнях і переживаннях, на вираженні особистого ставлення до зображуваного. В художній творчості дитина активно відкриває щось нове для себе, а для інших – нове про себе

(Н. Ветлугіна, 1987). Особлива роль в образотворчій діяльності дітей належить творчій уяві. При виконанні творчих завдань в мистецькій діяльності у дитини виникає потреба самостійно комбінувати свої враження придумувати, знаходити варіативні рішення при виконанні знайомих завдань, широко використовувати свій особистісний досвід, робити щось самостійно.

Розробка стратегії проблемного навчання в плані розвитку творчої особистості дитини-дошкільника виступає перспективним напрямком сучасної педагогіки мистецтва. З цих позицій особливий інтерес представляє вивчення діяльності дитячого експериментування. За визначенням М. М. Под'якова образотворча діяльність може розглядатися в самому широкому змісті цього поняття, оскільки являє собою саме активно-перетворюючу діяльність дітей, що суттєво змінює досліджувані об'єкти. Вчений класифікує дитяче експериментування на такі види: «безкорисливе», «утилітарне», що виникає з ініціативи самих дітей, або у спеціально створеній ситуації та образотворче експериментування, яке істотно впливає на розвиток самостійності й творчості дитини.

Всі, хто причетний до виховання дітей дошкільного віку, знають, що вони активні дослідники-експериментатори. Істотним і необхідним моментом у розвитку кожного виду образотворчої діяльності дітей є асоціативний етап, коли дитина самостійно, як справжній дослідник, вивчає матеріали, їхні властивості, сферу можливостей свого впливу на них, а також «відкриває» і створює перші візуальні образи.

Але це лише початковий етап в опануванні дитиною художнього експериментування. Умовами його подальшого розвитку виступають: виховання «культури глядача» (збагачення сприйняття), знайомство з нетрадиційними образотворчими техніками, створення проблемних (евристичних) ситуацій, інтегрування видів образотворчої діяльності.

Психологи підкреслюють, що для успішного розвитку образотворчої діяльності необхідно розвивати образні уявлення і образне мислення, одночасно, з іншого боку, образотворча діяльність відіграє важливу роль у

формуванні такого роду уявлень і мислення. Для того, щоб розвивати у дітей естетичне сприймання краси світу у всіх її життєвих проявах, педагоги і батьки повинні самі володіти за визначенням В. О. Сухомлинського тонким емоційно-естетичним баченням світу. Перш, ніж зобразити предмет, діти повинні побачити його художні властивості. Уміння помічати і відчувати красу треба розвивати і в дітях, і в собі постійно. Уміння споглядати красу, насолоджуватись красою викликає бажання її зображувати, замальовувати.

Малювання в нетрадиційних техніках – дуже цікавий і доступний вид самостійної художньої діяльності, де можна створювати художні образи, візерунки, предмети за допомогою різноманітних прийомів і матеріалів. В такому малюванні особливо добре розвиваються творчі здібності, фантазія, уява, самостійність, уміння вільно висловлювати свої думки на папері та сміливість в експериментуванні. Діти з радістю фантазують та експериментують з кольорами та формами.

Нетрадиційні техніки малювання відрізняються своєю простотою, оригінальністю, невимушеністю, діти легко і швидко оволодівають ними.

Техніка будь-якого виду образотворчого мистецтва не існує сама по собі. Вона підпорядковується завданням зображення. Вбір того чи іншого матеріалу для створення малюнка визначається його виразними можливостями. Оволодіння різними матеріалами, способами роботи з ними, розуміння їх виразності дозволяє дітям більш вдало використовувати їх при відображенні в малюнках своїх вражень від краси оточуючого світу та робити свій особистий самостійний творчий пошук під час здійснення художніх експериментів в образотворчій діяльності.

Саме нетрадиційні техніки зображення надають найбільші можливості дітям для експериментування, дослідження зображувальних дій і прийомів, порівняння їх виразності у створенні малюнків.

Проблемні евристичні ситуації для розв'язання винахідницьких завдань творчого характеру також створюють сприятливі умови для образотворчого експериментування і розвитку особистісного творчого потенціалу дитини.

Наприклад, в малюванні за казкою «Червона шапочка» можна запропонувати дітям зображувальним способом розв'язати ситуацію: допомогти вовкові стати добрим. Діти розв'язують це завдання творчо і оригінально: одні задобрюють вовка хорошою їжею, інші навпаки створюють йому перешкоди, щоб він відчув біль і подобрішав, треті вважають, що він злий, бо самотній і «привозять» до нього вовчицю із зоопарку, четверті, і їх досить багато вдаються до чаклування фей, чарівників, казкових птахів. Наша практика показує, що якщо евристичні ситуації ілюструються опорним малюнком для дітей, то вони їх активно та індивідуально творчо розв'язують, проявляють винахідливість і творчу уяву.

Важливим напрямком виховної роботи, що забезпечує ефективний розвиток творчих здібностей дошкільників є інтеграція, глибока форма взаємозв'язку, взаємопроникнення різного змісту виховання і навчання дітей. При інтеграції різних видів художньої діяльності в ролі сприятливих, основоположних виступають змістові аспекти діяльності. Їх можна об'єднувати у змістові блоки (цикли), де зміст може мати різноманітні тематичні варіанти. Наприклад, блок «Тварини наші друзі» може включати такі варіативні теми: «Наші домашні друзі», «Зоопарк», «Як живеться тваринам зимою в лісі», «Тварини – артисти цирку» і т. д. Об'єднання різних видів художньої діяльності одним тематичним змістом створює гарні умови для творчого осмислення теми і творчого її втілення найбільш доцільними засобами художньої виразності, створює умови для творчих пошуків, спроб, рішень.

В своїй творчості дитина вільна у виборі тем, сюжетів, технік, викладенні своїх думок, прояві фантазії, свого внутрішнього стану і настрою. Вона вправі сама розвивати свої творчі здібності і розв'язувати свої мрії в процесі саме зображувальної діяльності. Одним із шляхів розвитку свободи її творчості є самостійне експериментування, дослідження, що розвиває свободу і сміливість зображувальних дій, веде до мистецьких і художніх само відкриттів.

Література:

1. Выготський Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский. – М. Просвещение, 1991.
2. Ермолаева М. В. Практическая психология детского творчества: учеб. пособие / М. В. Ермолаева. – 2-е изд., испр. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2005.
3. Николаева Е. И. Психология детского творчества / Е. И. Николаева. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2010.
4. Комарова Т. С. Детское художественное творчество. Методическое пособие для воспитателей и педагогов / Т. С. Комарова. – М.: Мозаика-Синтез, 2005.
5. Савенков А. И. Психология детской одарённости. – М.: Генезис, 2010.